

Vårt forhold til DØDEN før og nå

Døden. Det er fa'li' det!

Ja, bare ordet i seg selv kan være nok til at hjertet hopper over et slag. Men ordet har også så mange fæle tillegg: Død og pine. Død og plage. Dødsens alvorlig. Dødelig fornærmet. Vi kunne ha nevnt mange flere. Og skal unge, ja, godt voksne óg, provosere og se riktig ille ut, dekorerer de seg med dødssymboler som dødningehoder og omvendte, svarte kors.

Døden er viss, men tiden er uviss

”Å dø er det naturligste av alt”, heter det, og vi godtar det uten videre. Men du verden hvor vanskelig det er å akseptere dette, vil mange legge til. Riktignok er det mange gamle som er mette av dage. Og mennesker som sliter med dødelige sykdommer kan lengter etter døden.

- Jeg vil hjem, sier noen og peker mot himmelen. Og vi forstår uten videre. Men i 1. Kor. 15.26 kaller Paulus døden for ”vår siste fiende”.

Og det er vel nettopp som fiende vi moderne mennesker opplever den. For døden spør ikke om alder. Barn og ungdom rives brutalt bort av sykdommer og i ulykker. Som voksne rammes vi av dødelige sykdommer og føler at døden puster oss i nakken og gjør oss engstelige. Som reaksjon på dette, velger vi å flykte fra døden. Vi skyver tanken på den fra oss. Vi fortier den.

Dette slår ut på forskjellig vis.

Nevner vi ordet død, senker stillheten seg rundt oss.

I møte med døden blir noen handlingslammet, mens andre vil få med seg

mest mulig før de dør.

Vi priser oss lykkelige for at vi har profesjonelle til å ta seg av alt som skal gjøres i tilknytning til en begravelse! Uttrykk som ”Ingen blomster til hjemmet.” ”Ingen kondolanser ved graven.” ”Høytideligheten avsluttes ved graven.” ”Begravd i stillhet”, bekrefter at døden først og fremst er smertelig og er blitt et tabu for oss. Grunnene til det er sikkert mange.

Først og fremst er døden blitt noe fremmed for oss moderne mennesker. Vi er sjelden i kontakt med døde. Vi dør enten på sykehus eller i eldreinstitusjoner. De fleste familiemedlemmer tar ikke avskjed med den døde.

- Det er for ”tøft”, sier de.

I tillegg er vi livsnytere som er livredde for å miste alle de godene vi har. Det er ikke døden i seg selv som skremmer, men å måtte forlate alt det vi har bundet oss til. Derfor blir døden noe skremmende.

Tidligere generasjoner hadde et mer naturlig forhold til døden. Da var det vanlig at de syke ble liggende hjemme og døde der. I store ungeflokker, på 15-20, døde mange før de nådde voksenalder. Hjemme.

Døden kom ofte på besøk. Sykdommer som ingen dør av i dag, tok mange liv fordi det ikke fantes medisiner som kunne kurere dem.

De nærmeste dagene etter at den døde hadde sovnet inn, satt familien likvake. De passet på liket så de onde maktene ikke skulle lage ugreie. Det var helst

kvinnene som gjorde det. De hadde også ansvar for å vaske og stelle liket. Den døde ble liggende hjemme i flere dager, opp til ei uke. Da skulle alle, både familie og naboer, inn og ta avskjed med den døde. Og barna var ikke skånet fra dette.

Mens den døde lå i ei åpen kiste, ble det feiret gravøl. Det ble feiret omtrent som et bryllup - over flere dager. Folk som ble bedt i gravølet, sendte sine bidrag til mat og drikke dager i forveien. Det kom godt med siden det fort vekk var 50-100 personer som deltok i minnefesten. Det var særlig viktig med drikke. Ølet skulle være sterkt!

Når gjestene ankom, gikk de først inn og tok avskjed med den døde og ba et Fadervår. Kanskje de også ba om tilgivelse for noe de hadde uoppgjort med den døde. Deretter håndhilste de på familien.

Alt dette var med på å alminneliggjøre døden og døde mennesker. Fordi døden var så alminnelig, var tidligere generasjoner svært opptatt av å ta/se varsler i naturen, i drømmer og det daglige liv. Drømte en om noens død natt til Lucia-dagen, første juledag og nyttårsdag, måtte en regne med at vedkommende ville dø i løpet av året. Var noen så dristige å gå tre ganger rundt huset på julekvelden og titte inn stuevinduet, kunne de risikere å se en eller flere sitte rundt bordet uten hode. Disse var ”feige”, det vil si at de ville komme til å dø det neste året. Når to giftet seg, var det vanlig å hogge to bjørker, ei til henne og ei til ham. Disse plasserte man ved

inngangen til tunet der bryllupet skulle stå. De neste dagene fulgte man nøye med på hvilket av trærne som begynte å visne først. Var det guttens, ville han komme til å dø før henne.

Hørte man en rev skrike i nærheten av huset, var det varsel om død. Det samme var det om et brennende lys plutselig sluknet. Et varsel om egen død var det hvis man så et lys brenne med blå flamme.

En skulle tro at dette ville skape frykt og bekymring blant forfedrene våre. Men dette var så allment at det ikke skremte opp noen. Døden kom ikke etter en, men gikk ved siden av en. Derfor tok kvinnene fram likskjorta, plagget som liket ble iført, om kvelden og broderte på den. En skulle være forberedt.

Vi greier nok ikke å komme tilbake dit, - og godt er vel det. Overtro hjelper oss heller ikke. Men å feie døden under tepet er også å lure seg selv. Derfor hadde vi hatt godt av å venne oss til tanken på døden som noe naturlig, noe vi våget å snakke om og være forberedt på. Arbeid som skulle du leve evig, lev som skulle du dø i morgen, sier ordtakket.

Takknemlige og lykkelige er de av oss som kan hente mot og trygghet i ordene fra 1 Pet 1,3, som leses både ved dåp og begravelse:

Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny og gitt oss et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde!

køs